

مرکز جهانی علوم اسلامی

مدرسه عالی فقه و معارف اسلامی

پایان نامه کارشناسی ارشد

رشته فقه و معارف اسلامی

عنوان:

عیوب موجب فسخ نکاح

استاد راهنما:

حجة الاسلام و المسلمین آقای دکتر محمد رضا ابراهیم نژاد

استاد مشاور:

حجة الاسلام و المسلمین استاد رحمانی سبزواری

دانش پژوه:

احمد محسنی

سال ۱۳۸۳

کتابخانه جامع مرکز جهانی علوم اسلامی

شماره ثبت: ۴۸۳

تاریخ ثبت:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلرَّبِّ وَالرَّبِّ
وَالرَّسُولِ وَاللَّيْمَةِ
وَالَّذِينَ هُمْ عَدُوًّا
لِلْإِسْلَامِ فَجَعَلَ
اللَّهُ لِكُلِّ فِتْنَةٍ
جَسَدًا مُّغْلَقًا
مُغْلَقًا فِي بَطْنِهَا
وَمَا فِيهَا مِنْ نَفْسٍ
وَمَا يَدْرِي أَيَّ
يَوْمٍ يُفْعَلُ بِهِ
قَوْلًا كَرِيمًا
وَالَّذِينَ آمَنُوا
وَالَّذِينَ هُمْ
عَدُوًّا لِلْإِسْلَامِ
فَجَعَلَ اللَّهُ
لِكُلِّ فِتْنَةٍ
جَسَدًا مُّغْلَقًا
مُغْلَقًا فِي بَطْنِهَا
وَمَا فِيهَا مِنْ نَفْسٍ
وَمَا يَدْرِي أَيَّ
يَوْمٍ يُفْعَلُ بِهِ
قَوْلًا كَرِيمًا

تقدیم :

به پیشگاه حضرت حجة بن الحسن منجی عالم بشریت مهدی موعود عجل الله تعالی

فرجه الشریف

و به روان پاك و مطهر بنیانگذار و مؤسس بزرگ دین مبین اسلام حضرت ختمی مرتبت

محمد مصطفی - صلی الله علیه و آله - که دنیای انسانیت را از منجلاب جهل و خرافه

پرستی و بربریت نجات بخشید.

و به تمامی رهروان و پیروان آن حضرت بویژه روح بلند و ملکوتی حضرت امام خمینی

معمار بزرگ انقلاب اسلامی در عصر حاضر.

و به تمامی شهدای اسلام خصوصاً شهدای گمنام میهن مظلوم ما افغانستان

تشکر و قدر دانی

با سپاس و تشکر فراوان از زحمات و تلاش‌های مداوم کلیه پرسنل مرکز جهانی علوم اسلامی و بویژه از دست اندرکاران امور پایان‌نامه. که به منظور فراهم کردن بستر مناسب برای امر تحقیق و پژوهش و نیز تکاپو و کنکاش در متون و کلیات علوم اسلامی متحمل رنج و مشقات طاقت‌فرسایی شدند، و برای بارور ساختن انباشته‌های عظیم عقلی و ذهنی و همچنین برای شکوفا نمودن سایر استعداد‌های بالقوه و نیروهای خدادادی تمام تلاش و امکانات خود را به کار گرفتند.

و همچنین با کمال تقدیر و تشکر از ارشادات هدایت‌گرانه، مسئولیت‌پذیری صادقانه و زحمات مخلصانه استاد معظم رهنما جناب آقای ابراهیم نژاد که با تحمل و خونسردی، هدایت و رهنمایی‌های روشن‌گرایانه‌ای خود را صمیمانه راهگشای ما قرار داده و با تشویق‌های سازنده و مفید خود، بنده را در امر تحقیق و مطالعه مصمم‌تر فرمود، و انصافاً مزاحمت‌ها و مراجعات مکرر ما را با چهره باز و متبسم خود همراه با جواب‌های قانع‌کننده و یک عالم شور و امید پاسخ گفتند.

و تمام محسنات محتوا و حسن ترتیب مطالب این جزوه مدیون زحمات و رهنمایی‌های استاد معظم رهنما و از برکات و فیوضات کلمات وزین و گهربار ائمه معصومین علیهم السلام و علمای اعلام و فقهای عظام و نورانیت قرآن کریم و نبی مکرم اسلام صلی الله علیه و آله - می‌باشد.

و نمی‌توان هیچگونه ادعای نسبت به تدوین این رساله داشت.

چکیده مطالب رساله

«عیوب موجب فسخ نکاح» موضوع مهمی است که مباحث اصلی این رساله را به خود اختصاص می‌دهد و جنبه‌های مختلف آن در فقه پویای اسلامی از نظر کتاب و سنت و نظرات فقهاء در طی يك مقدمه و سه بخش که هر بخش مشتمل بر چند فصل و مبحث و گفتار می‌باشد، مورد بحث و بررسی قرار گرفته است.

بخش اول با عنوان (تعاریف و کلیات) در طی چهار فصل به تعریف و بررسی و نتیجه‌گیری از واژه‌های اصلی موضوع رساله، به صورت معکوس از قبیل: «نکاح، عقد فسخ، و عیب» در لغت و اصطلاح پرداخته شده است.

و اما بخش دوم با عنوان «عیوب موجب فسخ نکاح» مشتمل بر چهار فصل می‌باشد که فصل اول در مورد موجبات فسخ و انفساخ عقد نکاح و فصل دوم در مورد انقسامات عیوب به لحاظ‌های گوناگون. و فصل سوم در باره عیوب مشترك میان زن و شوهر و بالآخره فصل چهارم در طی دو مبحث ابتدا عیوب مختص به مرد و در آخر عیوب مختص به زن بر اساس ترتیب و تعداد مباحث عیوب تحریر الوسيله حضرت امام خمینی (ره) که جنون را تنها عیب مشترك میان زن و مرد و عیوب مختص به مرد را سه عیب: خصاء، جب و عنن؛ و عیوب مختص به زن را شش عیب: برص و جذام، افشاء، قرن، عرج و عمی دانسته است در لغت و فقه تعریف و بررسی شده و سپس نظرات فقهاء در مورد حق فسخ داشتن به سبب هر يك از عیوب مطرح شده، با توجه به انواع و اقسام مختلف عیوب به لحاظ وقوع آنها قبل از عقد و در حال عقد یا بعد از عقد و نیز قبل از رابطه زناشویی یا

بعد از آن و همچنین توسط زوج باشد یا زوجه با استناد به دلایل فقهی و روایی معتبر، مورد بحث و بررسی قرار گرفته است.

و اما آنچه که در پایان مبحث عیوب این تحقیق را از مباحثی که در گذشته بوده متمایز می‌سازد پرداختن به چند مطلب به شرح ذیل می‌باشد:

بخش سوم با عنوان «ملحقات مبحث عیوب» مشتمل بر پنج فصل می‌باشد که در فصل اول «خنثی یا دو جنسی بودن» یکی از عیوبی است که در بعضی از کتب به عنوان علت فسخ نکاح مطرح گردیده و در فصل دوم به «مسئله زنا» و «حد زنا» به عنوان ملحقات مبحث عیوب پرداخته شده که آیا باعث فسخ نکاح می‌گردند یا خیر؟ و فصل سوم در مورد «احکام عیوب بعد از عقد» پرسش اساسی این است که آیا حادث شدن یکی از عیوب موجب فسخ نکاح بعد از وقوع عقد، موجب فسخ نکاح می‌گردد یا خیر؟ در باره حق فسخ سه نظریه ارائه شده است:

۱ - فسخ عقد به موجب عیب مطلقاً

۲ - عدم فسخ عقد به موجب عیب مطلقاً

۳ - قول به تفصیل میان ایجاد عیب قبل از عقد یا بعد از رابطه زناشویی.

و در فصل چهارم در مورد «مبحث درمان و تأثیر آن در حق فسخ نکاح» پرسش اساسی این است که در صورت درمان و شفا و بهبود یافتن و بعد از درمان بیماری حق فسخ را زائل می‌کند و باعث از بین رفتن حق فسخ نکاح می‌شود یا حق فسخ نکاح حتی بعد از درمان بیماری نیز همچنان باقی است؟

در باره زوال یا ثبوت حق فسخ نکاح دو نظریه وجود دارد:

۱ - زوال حق فسخ نکاح

۲ - بقاء حق فسخ نکاح

و همچنین در ملحقات بحث درمان دو مطلب مورد بحث و نتیجه‌گیری قرار گرفته است:

۱ - واجب نبودن درمان فرد معیوب

۲ - مقدار زمان درمان عیوب

و بالآخره فصل پنجم در مورد «انحصار یا عدم انحصار عیوب موجب فسخ نکاح» پرسش اساسی این است که آیا عیوب مختص به مرد یا به زن منحصر در همان عیوب ذکر شده در روایات است و یا سایر عیوب (و بیماری‌هایی که جدیداً کشف شده‌اند از قبیل: ایدز و سرطان) را هم در بر می‌گیرد؟ در مورد این دو مطلب به طور مستقل بحث و در پایان خلاصه و نتیجه‌گیری شده است:

۱ - انحصار یا عدم انحصار عیوب در زنان

۲ - انحصار یا عدم انحصار عیوب در زنان

که در خصوص انحصار یا عدم انحصار عیوب در مردان نیز دو نظریه وجود دارد:

۱ - انحصار عیوب مردان

۲ - عدم انحصار عیوب مردان

و اما در مورد انحصار یا عدم انحصار عیوب در زنان به اعتقاد مرحوم صاحب جواهر

عیوب زنان فقط منحصر در هفت مورد بوده و بیشتر از آن را شامل نمی‌شود.

فهرست مطالب

۱	..... مقدمه
۶	..... بخش اول: تعاریف و کلیات
۷	..... فصل اول - تعریف نکاح
۷	..... مبحث ۱ - نکاح در لغت
۱۱	..... مبحث ۲ - نکاح در اصطلاح فقهاء
۱۵	..... خلاصه و نتیجه بحث نکاح
۱۵	..... توضیح بحث
۱۵	..... الف) تعریف عقد
۱۶	..... ب) تعریف انواع عقد
۱۷	..... ج) تعریف لزوم (عقد)
۱۷	..... مبحث ۳ - اقسام نکاح
۱۸	..... گفتار ۳/۱ - نکاح دائم
۱۸	..... گفتار ۳/۲ - نکاح غیر دائم
۱۹	..... مبحث ۴ - ازدواج موقت در اصطلاح فقهاء
۱۹	..... گفتار ۴/۱ - نکاح متعه
۱۹	..... گفتار ۴/۲ - نکاح موقت
۲۰	..... مبحث ۵ - ازدواج موقت در اسلام
۲۳	..... فصل دوم - تعریف فسخ
۲۳	..... مبحث ۱ - فسخ در لغت
۲۴	..... مبحث ۲ - فسخ از دیدگاه فقهاء
۲۶	..... مبحث ۳ - اقسام فسخ
۲۶	..... گفتار ۳/۱ - فسخ ارادی و صور و اقسام آن
۲۷	..... گفتار ۳/۲ - فسخ غیر ارادی
۲۸	..... توضیح مطلب

۳۱	..... فصل سوم - تعریف انفساخ
۳۱	..... مبحث ۱ - انفساخ در لغت
۳۱	..... مبحث ۲ - انفساخ در اصطلاح فقهاء
۳۲	..... یاد آوری
۳۲	..... (۱) فرق فسخ با انفساخ
۳۲	..... (۲) فرق فسخ با طلاق
۳۳	..... (۳) فرق فسخ با ابطال
۳۴	..... (۴) تعریف اقاله
۳۵	..... فصل چهارم - تعریف عیب
۳۵	..... مبحث ۱ - عیب در لغت
۳۶	..... مبحث ۲ - عیب از دیدگاه فقهاء
۴۰	..... خلاصه و نتیجه بحث
۴۲	..... بخش دوم: عیوب موجب فسخ نکاح
۴۳	..... فصل اول: موجبات فسخ و انفساخ نکاح
۴۳	..... مبحث ۱ - موجبات فسخ عقد نکاح
۴۳	..... گفتار ۱/۱ - ارتداد یکی از زوجین
۴۵	..... گفتار ۱/۲ - پایان یافتن مدت (در ازدواج موقت)
۴۶	..... گفتار ۱/۳ - حدوث عیوب بر یکی از زوجین
۴۸	..... مبحث ۲ - موجبات انفساخ عقد نکاح
۵۱	..... فصل دوم: اقسام عیوب
۵۱	..... مبحث ۱ - اقسام عیوب به لحاظ زمان حدوث
۵۱	..... مبحث ۲ - اقسام عیوب به لحاظ مدت معالجه
۵۲	..... مبحث ۳ - اقسام عیوب موجب فسخ و غیر موجب فسخ
۵۵	..... مبحث ۴ - اقسام عیوب به لحاظ طرفین عقد
۵۵	..... گفتار ۴/۱ - عیوب مشترك (میان مرد و زن)
۵۵	..... گفتار ۴/۲ - عیوب مختص (به مرد یا زن)

۵۹	..... فصل سوم: عیوب مشترك
۵۹	..... مبحث ۱ - تعريف جنون (لغت - فقه)
۵۹	..... ۱/۱ - جنون در لغت
۶۰	..... ۱/۲ - جنون در فقه
۶۲	..... مبحث ۲ - اقسام جنون (ادواری - اطلاق)
۶۲	..... ۲/۱ - تعريف جنون ادواری
۶۳	..... ۲/۲ - تعريف جنون اطلاق
۶۳	..... مبحث ۳ - حق فسخ در بیماری جنون
۶۴	..... ۳/۱ - جنون حادث قبل از عقد
۶۴	..... ۳/۱/۱ - دلائل معتدین به حق فسخ در جنون حادث قبل از عقد
۶۵	..... ۳/۲ - جنون حادث بعد از عقد
۶۸	..... ۳/۲/۱ - دلائل معتدین به حق فسخ توسط زن
۶۹	..... ۳/۲/۲ - دلائل منکرین حق فسخ توسط مرد
۶۹	..... مبحث ۴ - نظریه عامه در مورد جنون
۷۱	..... مبحث ۵ - تحقیق در مسئله جنون
۷۳	..... فصل چهارم: عیوب مختص
۷۳	..... مبحث اول - عیوب مختص به مرد
۷۳	..... الف) خصاء
۷۳	..... گفتار ۱ - تعريف خصاء (لغت - فقه)
۷۳	..... ۱/۱ - خصاء در لغت
۷۴	..... ۱/۲ - خصاء در فقه
۷۵	..... گفتار ۲ - حق فسخ در بیماری خصاء
۷۵	..... ۲/۱ - خصاء قبل از عقد
۷۶	..... ۲/۱/۱ - دلائل معتدین حق فسخ زوجه در خصاء قبل از عقد
۸۱	..... ۲/۱/۲ - دلائل منکرین حق فسخ زوجه در خصاء قبل از عقد
۸۵	..... ۲/۲ - خصاء بعد از عقد

- ۸۵ ..... ۲/۲/۱ ، حق فسخ به طور مطلق
- ۸۶ ..... ۲/۲/۲ - عدم حق فسخ به طور مطلق
- ۸۷ ..... ۲/۲/۳ - نظریه تفصیلی
- ۸۹ ..... گفتار ۳ - نظریه عامه در مسئله (خصاء)
- ۸۹ ..... گفتار ۴ - تحقیق در مسئله (خصاء)
- ۹۰ ..... (ب) جب
- ۹۰ ..... گفتار ۱ - تعریف جب (لغت - فقه)
- ۹۰ ..... ۱/۱ - جب در لغت
- ۹۰ ..... ۱/۲ - جب در فقه
- ۹۱ ..... گفتار ۲ - جب حادث قبل از عقد
- ۹۱ ..... ۲/۱ - دلائل حق فسخ نکاح
- ۹۴ ..... گفتار ۳ - جب حادث بعد از عقد
- ۹۶ ..... ۳/۱ - دلائل قول به عدم فسخ نکاح
- ۹۷ ..... ۳/۲ - دلائل قول به حق فسخ نکاح
- ۱۰۱ ..... ۳/۳ - دلائل قول به تفصیل
- ۱۰۳ ..... گفتار ۴ - نظریه عامه در مورد جب و خصاء
- ۱۰۵ ..... (ج) عنن
- ۱۰۵ ..... گفتار ۱ - تعریف عنن (لغت - فقه)
- ۱۰۵ ..... ۱/۱ - عنن در لغت
- ۱۰۵ ..... ۱/۲ - عنن در فقه
- ۱۰۷ ..... گفتار ۲ - طرق اثبات عنن
- ۱۱۰ ..... گفتار ۳ - حق فسخ در بیماری عنن
- ۱۱۰ ..... ۳/۱ - عنن حادث قبل از عقد
- ۱۱۰ ..... ۳/۲ - عنن حادث بعد از عقد
- ۱۱۱ ..... ۳/۲/۱ - عنن قبل از ارتباط زناشویی
- ۱۱۳ ..... ۳/۲/۲ - عنن بعد از ارتباط زناشویی

- گفتار ۴ - مهلت درمان در بیماری عنن ۱۱۹
- گفتار ۵ - نظریه عامه در مورد مسئله (عنن) ۱۲۱
- یاد آوری ۱۲۲
- مبحث دوم - عیوب مختص به زن ۱۲۳
- الف) برص ۱۲۳
- گفتار ۱ - تعریف برص (لغت - فقه) ۱۲۳
- ۱/۱ - برص در لغت ۱۲۳
- ۱/۲ - برص در فقه ۱۲۴
- گفتار ۲ - نشانه های برص ۱۲۵
- ب) جذام ۱۲۵
- گفتار ۱ - تعریف جذام (لغت - فقه) ۱۲۵
- ۱/۱ - جذام در لغت ۱۲۵
- ۱/۲ - جذام در فقه ۱۲۶
- گفتار ۲ - اشتراك یا اختصاص این دو بیماری به زن یا مرد ۱۲۷
- ۲/۱ - اختصاص عیب جذام و برص به زوجه و بررسی ادله آن ۱۲۷
- ۲/۲ - اشتراك عیب جذام و برص بین زوج و زوجه و بررسی ادله آن ... ۱۲۹
- گفتار ۳ - حق فسخ در بیماری جذام و برص ۱۳۳
- گفتار ۴ - نظریه فقهای عامه در مسئله (جذام و برص) ۱۳۴
- خلاصه و نتیجه بحث جذام و برص ۱۳۷
- ج) افضاء ۱۳۸
- گفتار ۱ - تعریف افضاء (لغت - فقه) ۱۳۸
- ۱/۱ - افضاء در لغت ۱۳۸
- ۱/۲ - افضاء در فقه ۱۳۸
- گفتار ۲ - درمان بیماری افضاء ۱۳۹
- گفتار ۳ - حق فسخ به موجب افضاء ۱۳۹
- خلاصه و نتیجه بحث افضاء ۱۴۰

- د) قرن ۱۴۱
- گفتار ۱ - تعریف قرن (لغت - فقه) ۱۴۱
- ۱/۱ - قرن در لغت ۱۴۱
- ۱/۲ - قرن در فقه ۱۴۲
- گفتار ۲ - درمان بیماری قرن ۱۴۴
- گفتار ۳ - حق فسخ نکاح در بیماری قرن ۱۴۴
- ۳/۱ - دلائل معتقدین به حق فسخ نکاح ۱۴۵
- ۳/۲ - دلائل منکرین حق فسخ نکاح ۱۴۶
- گفتار ۴ - نظریه فقهای عامه در مسائل (افضاء، قرن، عفل و رتق) ۱۴۹
- خلاصه و نتیجه بحث قرن ۱۵۳
- ه) عرج (زمین‌گیری) ۱۵۴
- گفتار ۱ - تعریف عرج (لغت - فقه) ۱۵۴
- ۱/۱ - عرج در لغت ۱۵۴
- ۱/۲ - عرج در فقه ۱۵۵
- گفتار ۲ - حق فسخ نکاح توسط مرد به موجب لنگی زن ۱۵۵
- ۲/۱ - دلائل منکرین حق فسخ به طور مطلق ۱۵۶
- ۲/۲ - دلائل معتقدین به حق فسخ به طور مطلق ۱۵۹
- ۲/۳ - دلائل مفصلین بین حد زمین‌گیری و غیر آن ۱۶۲
- ۲/۴ - دلائل مفصلین بین لنگی آشکار و غیر آن ۱۶۵
- خلاصه و نتیجه بحث عرج آشکار (زمین‌گیری) ۱۶۹
- و) عمی (نابینایی) ۱۷۰
- گفتار ۱ - تعریف عمی (لغت - فقه) ۱۷۰
- ۱/۱ - عمی در لغت ۱۷۰
- ۱/۲ - عمی در اصطلاح فقهاء ۱۷۰
- گفتار ۲ - حق فسخ نکاح توسط مرد به موجب نابینایی زن ۱۷۱
- ۲/۱ - دلائل معتقدین به عدم حق فسخ در نابینایی ۱۷۱

۱۷۴	..... دلائل معتقدین به حق فسخ در نایبایی
۱۷۷	..... گفتار ۳ - نظریه فقهای عامه در مسئله (عرج و عمی)
۱۷۷	..... گفتار ۴ - نظریه فقهای عامه در مورد عیوب مختص به زن
۱۷۹	..... خلاصه و نتیجه بحث عمی (نایبایی)
۱۸۱	..... بخش سوم: ملحقات عیوب
۱۸۲	..... فصل اول: خنثی یا دو جنسی بودن
۱۸۲	..... مبحث ۱ - انواع دو جنسی یا خنثی
۱۸۳	..... گفتار ۱ - خنثی مشکل و حکم آن
۱۸۵	..... گفتار ۲ - خنثی واضح و حکم آن
۱۸۶	..... ۲/۱ - حق فسخ در صورت امکان رابطه زناشویی
۱۹۱	..... ۲/۲ - حق فسخ در صورت عدم امکان رابطه زناشویی
۱۹۳	..... مبحث ۲ - نظریه فقهای عامه در مورد آزمایش خنثی برای صدور حکم
۱۹۵	..... خلاصه و نتیجه بحث خنثی (دو جنسی بودن)
۱۹۷	..... فصل دوم: زنا
۱۹۷	..... مبحث ۱ - دلائل معتقدین به عدم فسخ نکاح
۲۰۴	..... مبحث ۲ - دلیل معتقدین به حق فسخ برای زوج
۲۰۴	..... مبحث ۳ - دلائل معتقدین به حق فسخ برای زوج و زوجه
۲۰۷	..... مبحث ۴ - اقوال فقهاء در مورد حد زنا
۲۰۷	..... گفتار ۱ - حد زنا عیب است و موجب خیار برای زوج می‌گردد
۲۱۰	..... گفتار ۲ - عیب نبودن زنا
۲۱۴	..... گفتار ۳ - حد زنا موجب فسخ نیست
۲۱۹	..... خلاصه و نتیجه بحث زنا و حد خوردن به واسطه زنا
۲۲۰	..... فصل سوم: احکام عیوب بعد از عقد
۲۲۰	..... مبحث ۱ - فسخ عقد به موجب عیب
۲۲۳	..... مبحث ۲ - عدم فسخ عقد به موجب عیب
۲۲۷	..... مبحث ۳ - قول به تفصیل

۲۲۹	..... خلاصه و نتیجه بحث عیوب بعد از عقد
۲۳۱	..... فصل چهارم: درمان عیوب
۲۳۲	..... مبحث ۱ - بررسی اقوال فقهاء
۲۳۲	..... گفتار ۱ - نظریه زوال حق فسخ و بررسی ادله آن
۲۳۷	..... ۱/۱ - زوال حق فسخ به شرط درمان بیمار
۲۴۶	..... گفتار ۲ - نظریه بقاء حق فسخ
۲۵۰	..... مبحث ۲ - ملحقات بحث درمان
۲۵۰	..... گفتار ۱ - عدم وجوب درمان فرد معیوب
۲۵۲	..... گفتار ۲ - مقدار زمان درمان عیوب
۲۵۴	..... خلاصه و نتیجه بحث درمان عیوب
۲۵۶	..... فصل پنجم: انحصار یا عدم انحصار عیوب موجب فسخ نکاح
۲۵۶	..... مبحث ۱ - انحصار یا عدم انحصار عیوب در مردان
۲۵۶	..... گفتار ۱ - انحصار عیوب مردان
۲۵۹	..... گفتار ۲ - عدم انحصار عیوب مردان
۲۶۳	..... مبحث ۲ - انحصار یا عدم انحصار عیوب در زنان
۲۶۵	..... خلاصه و نتیجه بحث انحصار یا عدم انحصار عیوب موجب فسخ نکاح
۲۷۰	..... فهرست منابع و مآخذ

مقدمه

به نام آن که هستی از عدم کرد   زلال علم جاری از قلم کرد
به نور خود چراغ دانش افروخت   به انسان شیوه دانایی آموخت

خانواده یکی از ارکان مهم جامعه و از کهن‌ترین و مهمترین گروه‌های انسانی است. خانواده نخستین اجتماعی است که بشر در آن پای می‌نهد و بسیاری از ارزشها و کمالات را در کانون صمیمی خانواده فرا می‌گیرد.

خانواده بنیادی‌ترین واحد اجتماعی است، لذا معضلات و آسیب‌های آن می‌تواند معیار شناخت و سنجش آسیب‌های اجتماعی باشد برای پیشگیری از این عوارض و ضربه پذیری نسل‌های بعدی ضروری است تا جامعه و مراکز علمی و دانشگاهی، ضمن مطالعه همه جانبه در حوزه‌های فرهنگی، تربیتی و علمی، ساختار و کارکرد خانواده را در فرهنگ اسلامی بررسی نمایند. و اهمیت این موضوع با توجه به عنایات مقام معظم رهبری در خصوص بازنگری قوانین مربوط به زنان، بیشتر نمایان می‌شود که فرمودند:

«اگرچه قانون مدنی با استناد به کتب فقهای عظام تدوین گردیده است، لکن علمای دین در تبیین اولیه آن قانون نقشی نداشته‌اند و اکنون دوران استفسار، استفهام و استعمال از حوزه می‌باشد و لازم است با توجه به تغییر شرایط اجتماعی، پاسخگوی نیازهای فعلی جامعه بود»^۱

پس برای پاسخگویی و انطباق نیازهای موجود جامعه با موازین شرعی، علاوه بر قرآن کریم، تفحص در احادیث از جهت سلسله سند و نیز تتبع در محتوای آن، تحقیق در آرای فقهاء

بخصوص علمای متقدم مورد نیاز می باشد و لازم است که صاحب نظران حوزوی پیرامون صحت و سقم قوانین مرتبط با فقه، نظر دهند.

قانونگذار می داند که از منظر شریعت و فقه اسلامی هیچ موضوعی مبهم و بدون پاسخ نمی باشد و رمز ماندگاری دین، در پویایی فقه نهفته است، فقهی که از سنن اسلامی دور نشده و در حرکت زمان، به صورت فعال و پویانده با تعمق و استنباط قوی، مشکلات را شناسایی نموده و یکی پس از دیگری برطرف می نماید.

از آنجا که خانواده زیر بنا و شالوده اصلی جامعه اسلامی را تشکیل می دهد و هیچ بنایی به پای محبوبیت آن در نزد خداوند متعال نمی رسد اسلام عزیز به عنوان مرفقی ترین و کامل ترین دین آسمانی برای استحکام و دوام هر چه بیشتر بنیان خانواده قوانین و مقررات کاملی را وضع کرده تا هر چیزی که ممکن است آسیبی به این بنای مقدس برساند از مسیر زندگی برداشته شود و نیز از آنجا که زن و شوهر دو رکن اساسی و بنیادین خانواده می باشند لازم است از هرگونه عیب و نقصی که بنیان خانواده را مخدوش می سازد مبرا باشند.

دین مقدس اسلام برخی از عیوب و بیماری های جسمی یا روحی را (که دخالت مستقیم در امر زناشویی دارند و احیاناً موجب نگرانی و یا سلب آرامش و امنیت در خانواده می شوند و یکی از زوجین را دچار ضرر و زیان می سازند یا بخش عمده ای هدف از ازدواج مانند تولید مثل و حق تمتع و امثال آنها را ممکن می سازد) موجب خیار فسخ می داند آنچه در این رساله می آید تلاشی است در جهت بیان «عیوب موجب فسخ نکاح» مطابق نظرات

فقهای عظام امامیه و برخی از علمای اهل سنت، تا همگان نه تنها عدالت بلکه ظرافت بینش اسلام را جهت تحقق ایده‌آل‌های انسانی شاهد باشند.

طرح مسئله:

یکی از پرسش‌های اساسی که از زمان‌های دور در فقه و حقوق اسلامی مطرح بوده، این است که چه عیوبی و به چه دلیل موجب خیار فسخ نکاح می‌گردد؟ و پرسش مهمتر و جدیدتر این است که آیا موجبات فسخ نکاح منحصر به همان عیوبی است که فقها مطرح فرموده‌اند و یا هر عیب و نقصی که موجب تزلزل در ارکان خانواده، یا اضرار به یکی از زوجین گردد نیز موجب فسخ نکاح می‌شوند؟ رساله حاضر بر آن است که به این دو پرسش که در واقع مکمل یکدیگرند، پاسخ دهد.

سوالات فرعی:

- ۱- به طور کلی چه عیوبی موجب فسخ نکاح می‌گردد؟
- ۲- کدامیک از عیوب مشترك میان زن و مرد و کداميك مختص به مرد یا زن می‌باشد؟
- ۳- آیا عر عیوبی موجب خیار فسخ می‌شود؟
- ۴- شرایط و ضوابط خیار فسخ نکاح چیست؟

هدف تحقیق:

بای توجه داشت هدف از این تحقیق، اثبات نظریه حق و ایراد نظر در برابر فقهای بزرگ شیعه نمی‌باشد بلکه هدف از این تحقیق، بررسی دیدگاه‌های صاحب‌نظران شیعه در این مورد و تفکیک موارد قابل فسخ نکاح و عدم آن و همچنین ایجاد روحیه‌ای کنجکاوی و تقویت قوه

تحقیق و ... و همین طور آشنایی با منابع و متون اصلی فقه شیعه در مورد این موضوع، و در نهایت بررسی دقیق عیب‌های مورد بحث و این که کدامیک از آنها سبب فسخ می‌گردد و کدامیک سبب فسخ نمی‌گردد و ارائه دسته بندی و چارچوب جدید و منظم از این موضوع می‌باشد.

ضرورت تحقیق:

با توجه به پیشرفت علوم و فنون پزشکی که بسیاری از بیماری‌های ناعلاج را قابل معالجه ساخته ولی در مقابل عیوب جدیدی کشف شده است که بلای مهلك جوامع بشری و نیز خانواده می‌باشند لذا این ضرورت احساس می‌شود که در این زمینه تحقیق جامع و کافی انجام شود تا دیگران این خیال خام را از سر بیرون کنند که اسلام پاسخگوی نیازهای جوامع کنونی نیست نه خیر دین مقدس اسلام در قالب عموم و اطلاقات متون دینی تمام نیازهای بشری را در هر عصر و زمانی و در هر منطقه جغرافیایی پاسخ داده است. البته ناگفته نماند تحقیق موجود به بخشی از این ضرورت پرداخته است و نا به تمام آن.

سابقه تحقیق:

بحث از «عیوب موجب فسخ نکاح» به زمان حضرت رسول اکرم (ص) و شاید به بیشتر از آن دوره برمی‌گردد و در طی زمانهای متمادی ائمه معصومین (ع) و بالتبع علمای بزرگ مطالبی را در این زمینه بیان فرموده‌اند ولی نکته اساسی این است که در این رساله به دلیل حجم قطور و مضاعف بحث از عیوب جدید (از قبیل: ایدز و سرطان و سل) به صورت مستقل صورت نگرفته بلکه به طور خلاصه در آخر رساله یاد آوری خواهد شد.

روش تحقیق:

با عنایت به این مطلب که موضوع مورد نظر يك مبحث کاملاً فقهی و حقوقی می‌باشد روشی که در این تحقیق از آن استفاده شده روش مطالعات کتابخانه‌ای است که در مورد منابع و مدارك آراء موجود در کتاب‌های فقهای برجسته اعم از متقدم و متأخر و معاصر از طریق مقایسه و تطبیق انجام گرفته و در پایان به نتیجه‌گیری از آنها پرداخته شده است.

تعریف موضوع تحقیق:

«عیوب موجب فسخ نکاح» یعنی عیب‌هایی که زن و شوهر در صورت وجود آنان در طرف مقابل می‌تواند عقد نکاح را بدون طلاق به هم بزنند.

بنا بر این مجموعه حاضر در تلاش است تا حق فسخ در عقد نکاح را مورد بررسی قرار دهد و در این پژوهش، ضمن مطالعه و بررسی دقیق روایات و نصوص وارده از معصومین (ع) متون و منابع اصل فقهی و نظریه‌های فقها در مورد «عیوب موجب فسخ نکاح» مطرح شده است.

بنا بر این مجموعه حاضر در تلاش است تا حق فسخ در عقد نکاح را مورد بررسی قرار دهد و در این پژوهش، ضمن مطالعه و بررسی دقیق روایات و نصوص وارده از معصومین علیهم السلام متون و منابع اصیل فقهی و نظریه‌های فقهاء در مورد عیوب موجب فسخ نکاح مطرح شده است.